

² Nad społeczeństwem staropolskim. – Białystok, 2007. – Т. I: Kultura – Instytucje – Gospodarka w XVI–XVIII stuleciu / red. K. Łopatecki, W. Walczak.

³ Człowiek wobec miar i czasu w przeszłości / red. P. Guzowski, M. Liedke. – Kraków, 2007.

⁴ *Szymański J.* Nauki pomocnicze historii. – Warszawa, 2005.

⁵ *Serczyk W.A.* Na płonącej Ukrainie. Dzieje Kozaczyzny 1648-1651. – Warszaw, 1998

⁶ *Bohun T.* Moskwa 1612. – Warszaw, 2005.

*Кононенко Василь
(Київ)*

HISTORY, RELIGION, AND CULTURE BRITISH INTELLECTUAL HISTORY 1750–1950 / EDITED BY S. COLLINI. – CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS, 2000. – 289 P.

У світовій історіографії є три найбільш масштабні напрями інтелектуальної історії: англо-американська «інтелектуальна історія» (intellectual history), французька «історія ментальностей» (histoire des mentalities collectives) та німецька «історія понять» (begriffsgeschichte), які виникли на своїх національних історіографічних традиціях¹. Характерно, що відомі в англо-американській інтелектуальній історії праці Д. Дана «Суть історії ідей» («The Identity of the History of Ideas»), К. Скіннера «Значення й розуміння в історії ідей» («Meaning and Understanding in the History of Ideas») Д. Бароу «Віги і ліберали: сталість та зміни в англійській політичній думці» («Whigs and Liberals: Change and Continuity in English Political Thought») водночас належать й до історії політичної думки².

Термін «інтелектуальна історія» входив в науковий обіг з певними труднощами, оскільки конкурував з альтернативним поняттям – «історією ідей». Проте останнє формулювання ґрунтується на спадщині Гегеля за якою історія філософії є своєрідною теоретичною основою для наукової історії людства. Інтелектуальна історія ставить у фокус дослідження аспект розумової діяльності людини подібно до того як це роблять історики в економічній чи політичній історії, досліджуючи господарський чи управлінський сегмент людської діяльності³.

Історія ідей культивувалася здебільшого філософами, політичними теоретиками, літературними критиками, соціологами, а інтелектуальна історія – фаховими істориками. У роботах з інтелектуальної історії об'єктом дослідження є окремий період минулого, який історики розглядають відповідно до своєї зацікавленості як політичну, соціальну, економічну історію. «Інтелектуальний» історик в цьому періоді з неменшим правом бачить та досліджує інтелектуальну історію.

Показовими формулюваннями історії ідей є назви робіт в яких досліджується «вертикальний» пласт минулого: «Історія соціології від Монтеск'є до Вебера», «Розвиток економічної теорії від Сміта до Фрідмана», «Модерна історіографія від Гібона до Броделя» тощо. В інтелектуальній історії тенденцією останніх робіт є рух до більш «горизонтальніших» аспектів минулого, а саме використання самої мови епохи, яку вивчає дослідник. Наприклад, об'єктом дослідження у вивченні суспільно-політичної думки є не стільки книги як дискусії навколо найважливіших проблем⁴.

Історія ідей наголошує на логічних структурах певних дискусій, що умовно і частково недоцільно локалізуються в часовому просторі минулого. Інтелектуальна історія намагається привідкрити думку минулого в її повноті і наскільки це можливо в її власних термінах⁵.

Для прикладу, один з авторів видання проаналізував зміну образу Олівера Кромвеля в англійській історіографії та суспільстві вікторіанської доби⁶. На середину XIX ст. старі широко поширені негативні оцінки О. Кромвеля ще співіснували з новим позитивним сприйманням лідера англійської революції XVII ст. Поступово протягом другої половини XIX ст. темні оцінки О. Кромвеля почали зникати та замінювалися на більш світліші. Показово, що на кінець вікторіанської доби пам'ять про О. Кромвеля характеризувалася його визнанням майже як святого⁷. Такі особливості оцінки минулого неодмінно важливі для історичного дослідження, оскільки вони визначають формування історичного факту, який не існує поза інтерпретацією.

Отже, дане колективне видання дає можливість окреслити розвиток англо-американської інтелектуальної історії та звернути увагу на перспективність досліджень цієї «субдисципліни» побудованих на українських історичних та історіографічних джерелах.

¹ Берк П. Інтелектуальна історія та її суперники // Нові перспективи історіописання. – К., 2004. – С. 281–283.

² Collini S. General introduction // History, Religion, and Culture British Intellectual History 1750–1950 / Edited by S. Collini. – Cambridge university press, 2000. – P. 1–21; Так П. Історія політичної думки // Нові перспективи історіописання. – С. 269–270.

³ Collini S. General introduction // History, Religion, and Culture British Intellectual History 1750–1950 / Edited by S. Collini. – Cambridge university press, 2000. – P. 2.

⁴ Ibid. – P. 3.

⁵ Ibid. – P. 3–21.

⁶ Worden B. The Victorians and Oliver Cromwell // History, Religion, and Culture British Intellectual History 1750–1950 / Edited by S. Collini. – Cambridge university press, 2000. – P. 112–135.

⁷ Ibid. – P. 113.